

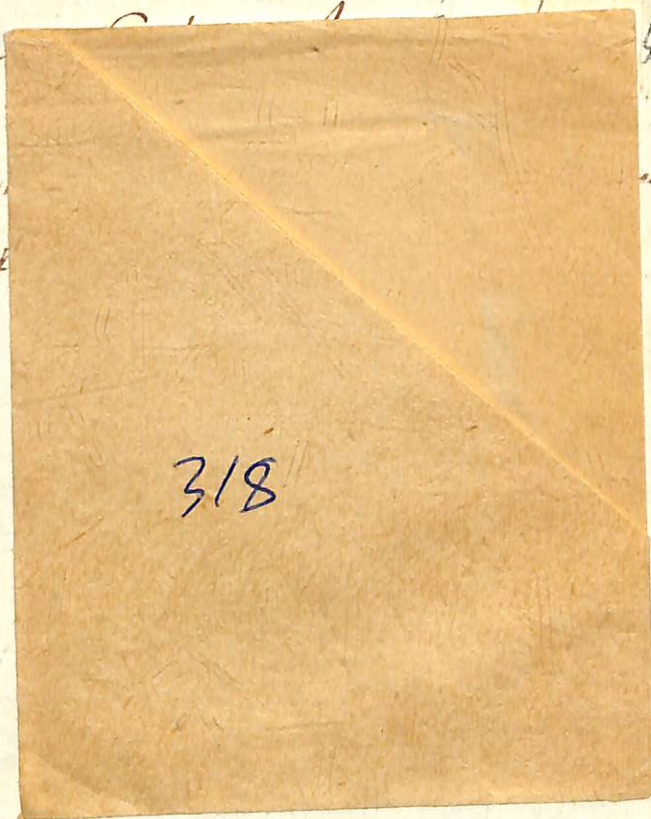
318 huy
top

1663
123
1663

440

N 860.

Handwritten text in a cursive script, partially obscured by a paper insert. The text is written in dark ink on aged, yellowed paper. Some legible fragments include "Haupt...", "1663", "1665", "1667", and "1668".

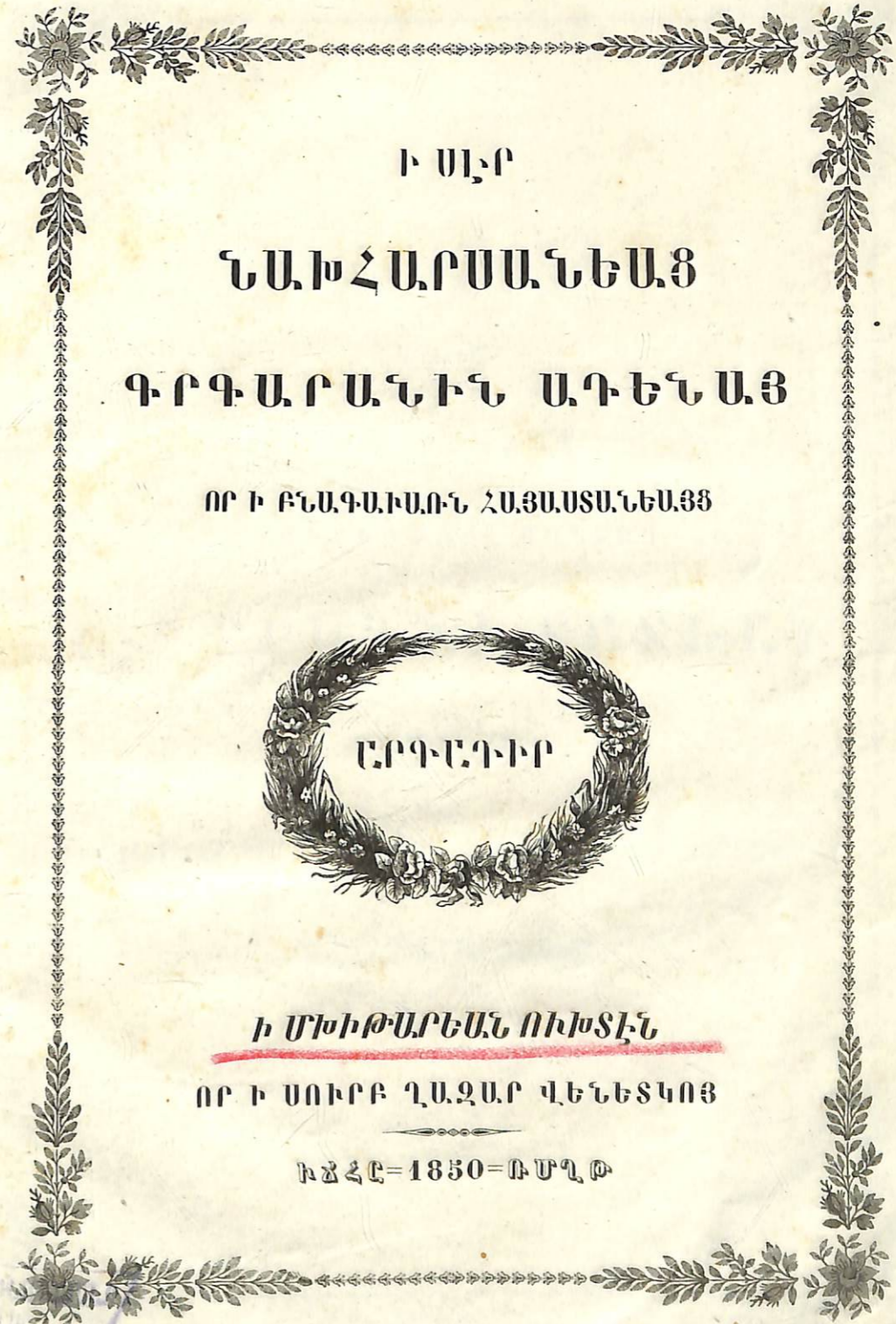

318

Արշակ

Տ. 1-57

318

Ի ՍԷՐ

ՆԱԽՀԱՐՍԱՆԵԱՅ

ԳՐԳԱՐԱՆԻՆ ԱԴԵՆԱՅ

ՈՐ Ի ԲՆԱԳՍԻԱՌԵՆ ՀԱՅՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԵՐԳԵՂԻՐ

Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻՆ

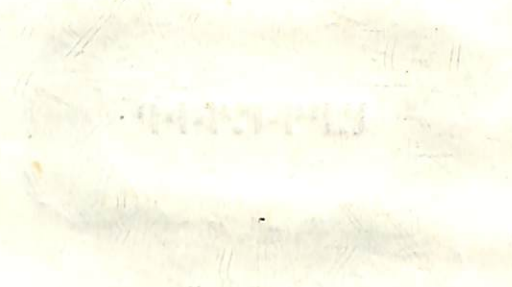
ՈՐ Ի ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԵՆԵՏԿՈՅ

ԻՃՀԸ=1850=ՌՄՂԹ

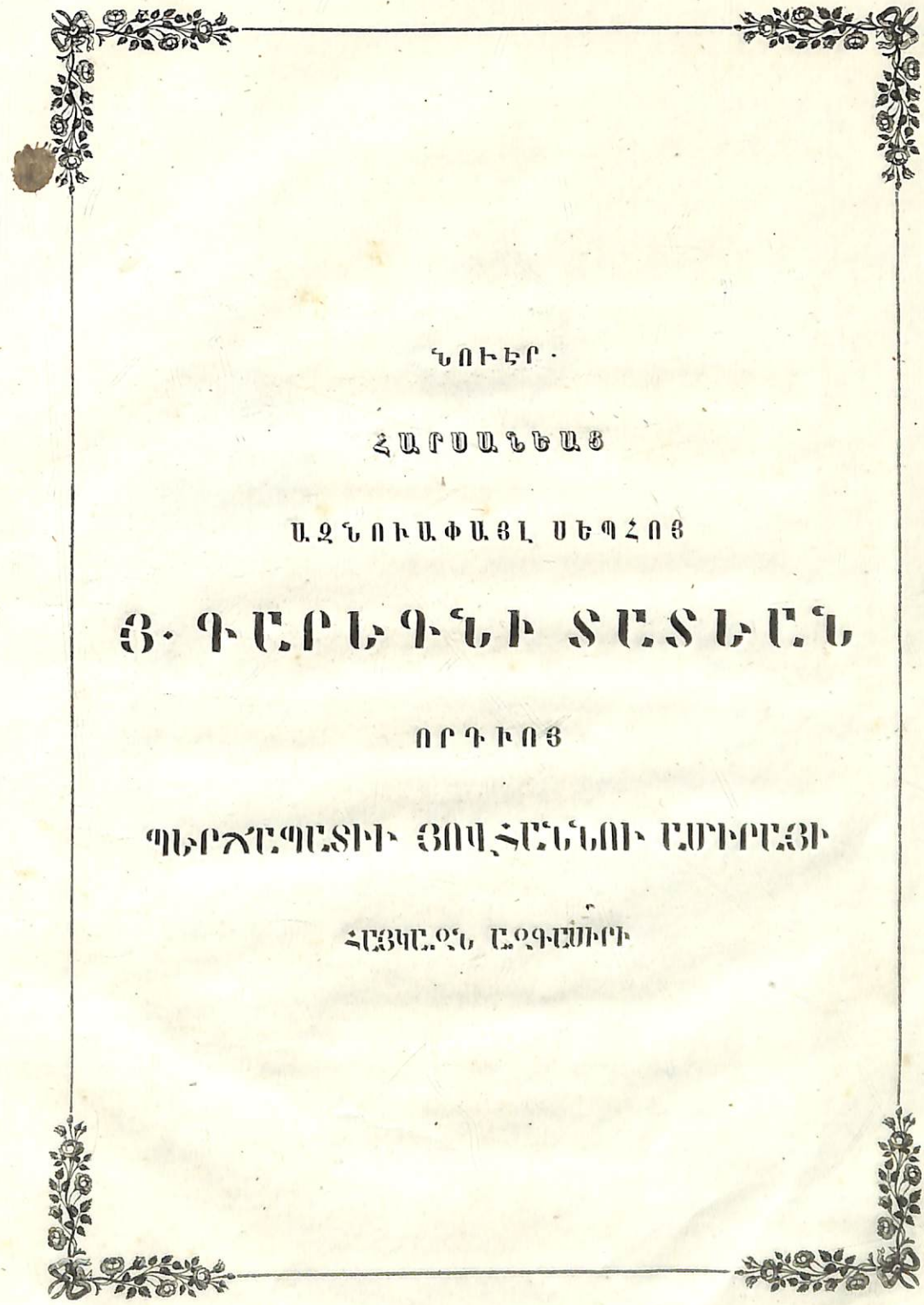
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՄԱՍԻՍԻ ԿՈՄԻՏԵ

ԿՈՄԻՏԵ

ԿՈՄԻՏԵ

ՆՈՒԵՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԱՑ

ԱԶՆՈՒԱՓԱՅԼ ՍԵՊՇՈՑ

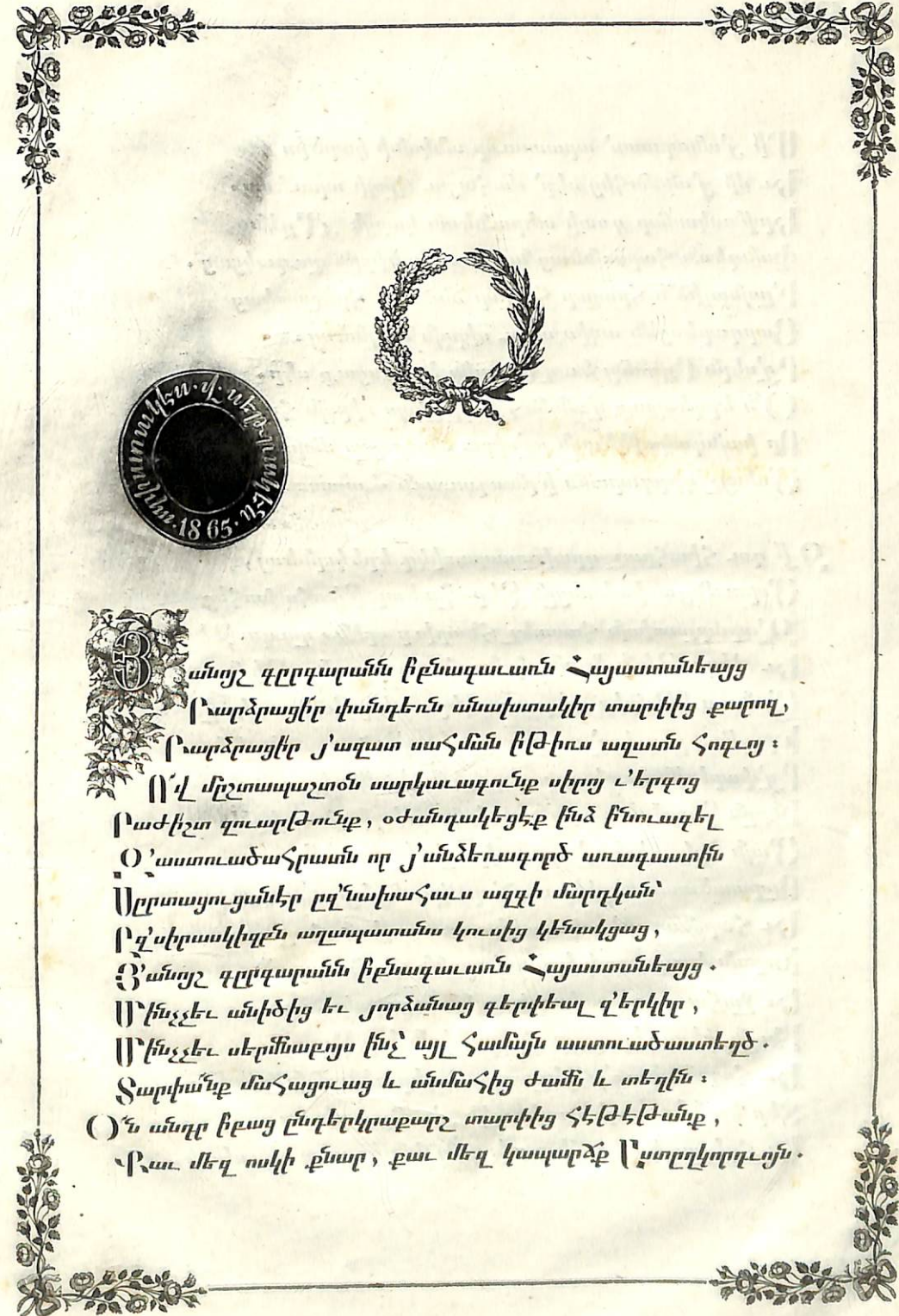
Յ. ԳԼԲԵԳՆԻ ՏԱՏԵԼՆ

ՈՐԳԻՈՑ

ՊԵՐՃԱՊԵՏԻՒ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԼՈՒԻՆՅԻ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՊՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՊՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՍՏՄԵՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՊՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՊՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
ՍՏՄԵՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՊՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՊՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

Յանոյշ գրողարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց
Բարձրացիւր փանդեռն անախտակիր տարփից քարոզ
Բարձրացիւր յազատ սահմանն իԹիւս աղատն հողւոյ :
Ո՛վ մըշտապաշտոն սարկաւազունք սիրոյ լ'երգոց
Բաժիշտ զուարթունք , օժանդակեցէք ինձ ինուազել
Օ՛րաստուածահրատն որ յանձեռագործ առաջաստին
Սրբոցուցանէր ըզ'նախահաւս ազգի մարդկան՝
Բզ'սիրասկիզբն աղապատանս կուսից կենակցաց ,
Յանոյշ գրողարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց .
Մինչէւ անիծից եւ յորձանաց գերփեալ զ'երկիր ,
Մինչէւ սերմնաբոյս ինչ՝ այլ համայն աստուածաստեղծ .
Տարփանք մահացուաց և անմահից ժամն և տեղին :
Օ՛ն անոր իբաց ընդերկրաբարչ տարփից հէԹէԹանք ,
Քաւ մեզ ոսկի քնար , քաւ մեզ կապարձք Լստրղկորդւոյն .

Մի յանարատս՝ արատաւոր անկանի կարծիս
Եւ մի յանմահից սէր՝ մահացու հրպի արուեստ :
Երբնականար դօտի տէրունեան կացցէ յՄքեն
Փանդեռն հարսանեաց նախաստեղծիցն զուգակցաց .
Ի լայնալիճն հրալար հաղար ձաճանչ հրեշտակաց
Յարդարեսցեն աղիս աղու սիրոյն նորնծայ :
Բզսէրն Մգամայ եւ զՄլային երգեսցուք սէր .
Օն երգեսցուք զանմահ եւ ըզկոյս սիրոյն հանդէս՝
Որ խանդակաթեացն ըզսիրտ ծնողացրս մարդկութեան
Յանոյշ գրդարանն ի՛ննագաւառն Հայաստանեայց :

Օ ի դու հիասրաշ գրախտապատիկդ երեկորնեայ ,
Յորում յաւիտեանցն Տէր մըտեալ ի՛խոհս խոհից ,
Օ արարչատիսն հաստել հնարիւր օրէնս զուգութեան ,
Եւ զիգութիւն իբանականս հաղորդել բնութիւն :
Յանօար իթմբիր ըզգաստակերտն իւր հանգուցեալ՝
Խրամատ ընդ կող՝ աղջիկ կորզէր զՄլայն աննրման
Բզփարելին եւ հրաշագեղ քան զամէն կուսան :
Ինքն Ռարձրեան ըզնախհարսանիսն հանդերձէր ,
Յայն երկասիրեալ՝ քան հրաշակերտս ի՛վեցօրեայս .
Որրտածաւալ երկիր տաճար հրամայեցաւ ,
Եւ հարսնարան՝ ականակիտ քառավէտն հովիտ .
Խորան կապուտակ երկնախորանն համատարած ,
Եւ ջահալոյցք ըսպիտակարանն աստղակաճառ :
Ինքն փեսաւէր գայր անդրանկան իւր Մգամայ ,
Եւ հարսնածուս՝ հրեշտակս յըզէր աննրման կուսին :
Տէր եւանէր որպէս արեգակն յամպոց բիւրուց
Եւ հրեշտակքն ըզհետ տիպ ձաճանչից լուսահիւսեակ .

Բերիւր տէր իփառս յոսկեգաղաթն Մարարատեան ,
Եւ աչք յանարկին՝ շուրջ խրմբէին զօրք իւր զուարթունք .
Տէր անարկէր լուսահոօք բըբօք յաւերժիւք
Եւ ըստիշտք զիւրեանցն յարդարէին սիրահրեշտակս
Որովք երգեսցին զօրն՝ յորում թոհ ըզկոյս բըղխեաց :
Օն երգեսցուք ըզսէր անմահից կուսից զուգից
Յանոյշ գրդարանն ի՛ննագաւառն Հայաստանեայց :

Մն ինչ բարձեալ զուարթնոց ըզկոյսն կողահատիկ՝
Ի նախաղգած պնդել հրաշից զոգին դեռաբոյս ,
Ի Բցօղածին ձեմեցուցանել մարդ վարդաւառ ,
Մինչ նա դեռ աիշեալ սրբաբախիկ շքնածրփիկ
Իբր աղանեսակ թեւադողգող մօր բընկան անձկոտ ,
Մկունս ածէր շուրջ քաղցուենիս ընդ ծիրն եղեմական
Ինդ վայրն անծանօթ՝ յանծանօթ էկեալ վայրէ .
Սիւզ զովագին անկեալ զՄգամաւ քըշէր ըզքուն՝
Ի վարդայատակ դարեւանդին յորում հանգէր ,
Յանախորտիցն յամենեանն յաստուածատունկ վայր
Յաւերժից յեռեալ յամենաբոյրն համասարամաց ,
Վառից վրտակաց մանուածաւալ յորդորելով ,
Թեկն իթիկին թրփինախիտ մըրտենապատիկ .
Ի սրբակապան հովանոցաձեւ առադաստի
Օ՛երկայնավարսն իմեջ ունելով զուրին ձապուկ :
Յանըրջօց հեզոց վերադարձեալ յարթնութիւն լուրջ՝
Մինչ այն ինչ դեռ ընդ վերացեալն հիանայր տեսիլ
Եւ ընդ բացառիկ կողիցն դէպք՝ միտք ի վարան .
Դրդմամբ սրտիւ զարեգակնալիւր աչքն ամբարձեալ՝
Ինդ բացխրփիկն ընդ ժապաւէն ոստոյն ուռնեաց

Փայլահանրման յեղակարծումն դիտեր լցյա :
Տապ՝ ընդմիջեալ ըզ՛հովանոցեակն վարսաւոր՝
Ի՛կողաբոյն աչքն բերիւր իկին անդրանիկ
Յ՛եւայն կուսանակ իգեղաղէն իգլխովին ,
Յանոյշ գրրգարանն իբնադաւառն Հայաստանեայց .
Չետես մահացու չետես անմահ նրման նրմին
Խառնումն շնորհաց , անմեղութեան եւ փափկութեան :
Յոստոցն իբիշ հարթչեալ Լաւա՝ զ՛Ղգամ տեսաներ
Օ՛չդամ՝ նախատիպք արութեան , հայր հասարակայ :
Երկաբանչիւր համակնարկիք յ՛իրար դիպէին ,
Հանգոյցք հրամանուածք կաշկանդէին զ՛ողինն անդէն :
Իսկ հայրն մարդկան աստուածաշունչ պատեալ բոցով
Կայր ոտնառեալ առ հովանոցաւ հանգրստոցին ,
Եւ հրաշացեալ պիշ յ՛օրիորդն զարմանազան՝
Օ՛չայս առաջին գուշակաւոր արձակէր բարբառ
Յանոյշ գրրգարանն իբնադաւառն Հայաստանեայց .
Սաւառիկ ոսկր յ՛իմոց ոսկերաց , մարմին մարմնոյս ,
Սա կոչեսցի եղայր զի յ՛առնէս իւրմէ եղեւ .
Սա ինձ կենակից իյաւիտեանս ամանակի .
Սովիմք զուգեալ արձակեսց՛ իմէնջ ազգ մարդկութեան .
Եւ որք առ իմէնջ սերեալ թողցեն այնուհետեւ .
Ուստր ըզ՛հայր եւ մայր՝ եւ երթիցէ զ՛եղառն ըզ՛հետ
Օ՛տուցեալ դրստեր իճնողաց զ՛առն ըզ՛կնի գնայցէ .
Եւ երկոցուն եկեալ յ՛իրեար՝ լիցին մարմին մի :
Եւ յս բանք եւ դաշինք ընդ Մտուծոյ եւ Ղգամայ , :

Օ՛չայս անդր առ դրանդւոջ դարեւանդին վարդեւորի
Կառուցեալ ճառէր արտակայու մարդն առաջին

Յանոյշ գրրգարանն իբնադաւառն Հայաստանեայց ,
Դաստք իւր յ՛երկինս , աչք յ՛օրիորդն զարմանազան .
Եւ շունչն հրահատ սրբտացուցանէր զ՛օրիորդն այն .
Եւ հրեշտակք իհրաշքս լինէին , եւ Վ՛եհն հաճէր :
Իսկ յ՛իւրն հեղեալ զեղեալ իսիրտ աւիւն նախազգած՝
Եւ կեանքս նոր յանձին ըզգացեալ ոտաչէր իդուրս
Բնդ վարսաշարժն հովանոց՝ առ կոյսն զեղավարս ,
Նըղիս մարգելով որպէս ուսաւն իբնութեան :
Բազուկ յ՛իրար կարկառէին չեւ յ՛իրար ժամանք ,
Բնդ խինդ եւ սէր տարուբերեալք մերթ մծտ մատչէին ,
Մերթ հրաշացեալք՝ տընկեալք կային զինչ վարդ առ շուշան :
Համայն չըքնաղք ամենեւիմք իրերապատշաճք :
Չեւն իճեւն հրպեալ՝ հայեցան , ոչ ինչ ոչ տեսին .
Ետուած միայն իմիտս , ինքեանք միայն իբնութեան . . .
Ո՛վ առաջնումն գրրկածութեան անախտ սրբտից ,
Ո՛վ առաջնոցն համբուրածին շարժադեղ շրթանց ,
Եւ սիրայնոց աչացն սրբոց շուրջ խայտանաց
Հետազօտիցն անմեղունակ գեղոյն անտրխեղձ՝
Ում աստուածաշուքն շնորհք անկեալ կայր հովանի .
Հրանիւթիցն անգամ տեսոյ զարմանս ակնահաճոյ ,
Յորժամ մերձ ընդ մերձ կացեալ զ՛հասակսն կըռէին .
Կռածոյ ուլանն ՚ի վեր կարկառմամբ գողտրիկն Լաւա՝
Օ՛ուգահասակ ըզ՛կենակիցն իւր գտանէր Ղգամ .
Եւ զ՛առ իգլխոյն համասփիւռ հոպ հոպ դեղձանեակ
Տրոհեալ մատամբ յ՛այս կոյս եւ յ՛այն բարձրիկ ճակատուն
Կիտուածս ածէր շուշանավառ համբուրից դիտին .
Բնդ մեղուակն աչկունս պըշնոյր առատ քան զ՛արուսեակս ,
Բնդ զուարթաճօճ՝ կարակնակամար յունիցն հիւսուած ,

Եւ ընդ ելեւելջ մանրիկ ծաղու յ'ողջոյն իղէմն :
Յոց ոչ ընդհատ եւ կոյսն Եւա յ'Ղգամ սիրանայր .
Ի'նոյն զարմանս ի'նոյն ըզբօսանս զոյգ ըմբրունեալք :
Ի ըցեալք ըղձիցն առաջնաճաշակ անմեղութեամբ
Երձակէին շուրթն իբարբառ գարշապարս իխաղ .
Յեռեալ ըզ'փափկիկ բազուկ կուսին իթեւն հաստոյր՝
Եւ անմահուղէչն ծառ ընթացք առնոյր Եգամ .
Օ աստուածադիրն ուսուցանելով պատուէր կենաց ,
Դաստիարակէր ըզ'բիմքն իմիրքն ամենահամ .
Եւ յ'ոտ գեղանի համախառնեալ զ'ընտիրս ծաղկանց
Շ ըրջաբերէր զ'վարսանաղիկ գլխոյն եւ ժրմտէր ,
Շ իկն անուշակ յաւելլով զիմացն զըզուելեաց :
Բ զգնալի առեալ իհեշտաճեմ զրախտին շաւեղս՝
Կըշանակէր զ'իշխանութեան իւրոյ ձիգ սահմանս
Յանոյշ զըրգարանն իբնադաւառն Հայաստանեայց ,
Եւ ըզ'բնութիւնըս կենդանեաց իւրոյն հնազանդից ,
Օ ամեհագոյնս իսպաս կոչելով հեզոյն տիկնոջ .
Դահաւորակ՝ ըզ'բըրաձեւ փիղըն վիթխարի ,
Երպաստանիկ՝ զ'ահեղանունն զ'առիւծն հերապանծ ,
Եւ անդրուվար՝ ըզ'խրխընջախրոխտ ձին ճախրասլաց ,
Հովանեակ՝ արծուին վարազաթեւ արեւադէտ .
Յառաջնթացիկք հաւուց երամբ գեղափետուրք .
Վարողք քաղցրաձայնք՝ բարձրաբընակ ճանձկէն ճընձուղք ,
Եւ հետեւակք՝ սիրամարգք , փասեանք եւ դրախտահաւք ,
Եւ կապուտակ մրկանանց լըճաց մակոյկք պարզեալք՝
Ձիւնփայլ պորից զուգառագաստ թիկանց պաղպաջուք .
Եւ շուրջ քրծնատուք՝ գառինք , սրկունդք եւ աղանեսակք :
Որովք հորդան տըւեալ եւ շրջան առեալ հակիրճ ,

Դամ մի մասնանիչ եւ գիտութեան չարին իծառ՝
Թիկնադարձոց ճեպընթացիկ կըրթէր իփախուտ .
Յանուն չարի եւ մահու՝ խուն մի քրստմեալ Եւայ՝
Յերկնապարզիկն հուպ ընդ հուպ դառնայր իզուարթութիւն .
Եւ ինքն կասկած իբր ամպ թեթեւ սահիւր զ'այտիւք :
Եւ զուգաձեմք իդարեւանդ դառնային վարդից ,
Բ զ'կենդանեացն արձակելով ջուկս յ'իւրուրոյն կայս :

Իսկ մինչ երկնապար իշխանականնն տըւընջեան
Սամուքն արիկենօք համառօտեալ զօր վեցերիւր
Հրավարսիւք զըսպեալ ծամիւք սահիւր ընդ արեւմուտս՝
Դիզան ճաճանչիցն իբլուրս , ճապաղ ըստուերցն իձորս ,
Խաղաղըն բնութիւն խաղաղագոյն կըրթէր իպահ :
Գլէր խարտեալ մահիկն յ'ոսկեգագաթն Եւրարատայ
Տարածանելով քօղ գիշերուոյ նըրբաթաղանթ ,
Սեւ ընդ կապուտոյ անկեալ բեհեզ ընդ ծիրանուոյ .
Ինդ որ բեկբեկեալ լուսակարկաջ բուլիցն երամբ՝
Յիւրաքանչիւր պատըգամնց փայլ փայլ վայրակնեալք
Երմանազուկ ջուրց յ'որրան լուոյ սիուէին գէսք ,
Յանոյշ զըրգարանն իբնադաւառն Հայաստանեայց :
Իլերանց հովտաց յ'անտառածիր ծմակաց մարգաց
Յարուցեալ հընէր սիւզ գիշերուոյ հեզամընչիկ
Օ Եղեմականն անկանելով օդով սիրայնով .
Սըմընջէին մանրակոտոր ալեակք մեղմաշարժք ,
Ուս յ'ուս կըրթեալ եւ կանգնէին պուրակք փափկամէջք .
Հեզանայր սօսիւն սաղարթաշարժ ծառաստանին ,
Հեզանայր խրնկոց խոնաւաթեւ բուրմունս ընդ օդ ,
Հեզանայր եւ ձայն հեշտախօս հաւուն գիշերայնոյ

484
318

Յարձագանգաց վիմաց գեւ գեւ հողովմամբն յՆդեմ
Հառաչանս սիրոյ համատարածն ոգեալ բնութեան .
Հեռուստ հեծէր ձայն սահանաց յանձաւաց խորոց :
Հանդարտիկ էր ժամն , հրծծանք մեղմիկը , լուծիւն ախորժ .
Հանգէր երկիր , հանգէր երկինք , համայն ինչ հանգէր :
Եւ շատացեալ վեցօրէիւքն հրաշակերտութեամբք
Եյաւերժականն եւ Տէր ձեպէր իխոր հանգիստ .
Հանգուցանել ըզձեզ կամեցեալ նախ ո՛վ Արկեակք ,
Որք յանգէտս առ սեամն տիրայարդար առաջաստիզ ,
Մինչ բմիւսոյդ յեցեալ ինիւս՝ կայիք հրաշացեալք
Ինչ աստեղատանց շողող կաճառս , ընդ թռիւս յահուր .
Մինչեւ բարձրացեալ խարտեաշ մահկին ցոլայր իզեմբդ ,
Եւ անձայնս շուրջ ձեմեցուցանէր ծառոց պատկերս
Յանոյշ գրրգարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց :

Յայնժամ իբարձանց յոսկեգագաթն Այրարատայ
Հրահոօք Բարձրեան ազգեալ բրբօք իզօրս հրաբունս
Կախհարսանեաց հրաման ածէր սեռիս մարդիութեան .
Իբր իշինէ ծուխ ծայրակարմիր հողմնածածան՝
Սերացեալ շարժիւր բոլոր բանակն երգայարդար ,
Լնտեսաբար շրջապատելով զՍարգից բլրով .
Գայր յառաջէր գիշերապահիկ զուարթնեակ քնքոյշ
Կենսաձիրն ոստով հովահարեալ շուրջ զՆդեմաւ .
Եւ յառաջաստն հրաւիրելով զամուսնիքն կոյս
Յանոյշ գրրգարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց :
Սրտանէր լըամ ըզձեռանկն առեալ զՆուայ .
Եւ յորգալոյս հեղլով աստեղց փայլս իշեփորոց՝
Ինչ խորշխորշեայ սաղարթաձեղուն հովանոցին

Կային հիացեալք ընդ քրքմուէտն հանգրտարան ,
Բարձր եւ կակուղ թերթիւք ընդ կողերն արկեալ ուռեաւ ,
Իբրեւ սեղան սիրոյ ընդ մէջ երկրի վերամբարձ :
Եւ մինչ այն ինչ փարէր ըզ՛նոքօք քրնոյն բաղձանս
Ի՛հովածուկ բարսմանց զուարթնոյն գիշերապահի ,
Սաւառնաթեւեալ յոսկեգագաթն Այրարատայ
Լնքառնայր դայր ամենատարածն Լստուածութիւն ,
Օ ինչ բուրգն եռահրաշ կանգնէր առ դուրս սրկապանին ,
Լնձառականս յայտնել խորհուրդս մերոց ծնողաց :
Եւեալ ըզգաստակ փափկիկ կուսին տայր յՆգամայն
Եւ զ՛աջ իւրոյ դաստակերտին կըցեալ յՆուային ,
Ինձիւղ ի՛մէջ իկենսաձիր յեռլով ի՛ծառոյն ,
Օ՛անմահափայելն ուսուցանէր հանդէս սիրոյ ,
Եւ կուսական զուգութիւն , անհասն իմահացուաց .
Եւ ամբարձեալ զ՛աջն համաստեղծ օրհնէր եւ կնքէր
Կրկին փրչեալ իգէմն նոցուն շունչ անմահութեան ,
Յորմէ շնչոյ կենդանութիւն խաղայ իմարդիկ ,
Եւ խաղացցէ՝ ց՛որչափ երկիր իցէ նոցին տուն :
Եւ ցողազինս ըզ՛նոքօք ախեալ խանդաղատանս՝
Թողոյր ըզ՛վայրն եռանդնազին բոցոյն իտողր .
Եւ ծուխն բոսոր շամանդաղեալ եւ շողադէզ
Իսիրալիւր սեղանայն սլաց առ սլաց ցոլացեալ
Բստեղնանայր երթայր կըցէր յաստղավարն երկին :
Ինքն Տէր ընդ ծուխն ընդ բոցն ընդ սէրն ելեալ նազէր ,
Լնքն հրահոօք դիտելով դէմ իհարսնարանն .
Եւ հոգեղէն խրմբին ըզ՛սիրոյն հրամայէր զ՛երգ
Յանոյշ գրրգարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց :

Յայն ժամ Սէրուքն իսերովբէից սաւառնացեալ
Հանդէս առնէր հրաթերթեան թեւոցն եւ յառաջէր
Օ՛տիեղերալուրըն լարելով փանդեռն հրաթել .
Եւ Սարգայնոյն արձանացեալ հանդէս դարակի՛
Երկնահեծան աղեբախիւն ածէր դռնչիւն մեծ :
Ի՛դռնչ փանդռանն՝ հրոչակէին երկինք եւ երկիր ,
Եւ բնաւ բնութիւն մեծացուցանէր զանուն սիրոյ :
Երբ չորր երաժըշտապետն ըզ՛սէր հընչեաց
Եւ շունչն հոգեղէն ոչ հանդուրժէր խաղալ սիրով .
Մինչեւ բողոքն համաձայնեալ պարու հրեղինաց՝
Հաղիւ բառնային զամենաբաւ անուն սիրոյն ,
Ի՛նոյն յարաշարժ սիրոյ անէն առեալ խրախոյս .
Օ՛ի թէ չէր նորա զ՛սէր ընդ բնութեան հաշտ արարեալ՝
Լաիլէզ ծախմամբ սա յ՛ոչեութեանն ընկրկէր վեհ :
Չիբ առանց նորա չիբ բարբառ , չիբ կերբս սիրոյ :

Սէր , բարձրաձայնեալ բուռն որոտայր փանդեռնահարն ,
Եւ Սէր կրկնէին հոգիանիւթք միաբարբառ .
Յանոյշ զըրզարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց .
Սէր , մեծ է սէր . լի է ամենայն որ էն՝ սիրով .
Ըմենուրէք է սէր ու իբնաւից թագուցեալ կայ .
Ոչ գիտաց ըզ՛նա երկինք , ոչ էին իյայտ երկրի .
Հանուրց հուլից եղանութեանց իմի վայր գալոյ
Կայծ մ՛իկայծից ոչ թափեցեն իսիրոյն հնոցէ .
Իմաստութիւն ըզ՛հետ պընդեալ մինչեւ յաւիտեան
Ոչ ժամանեցէ սիրախաղաց գարշապարում :
Բստուերականք են ըզգալիք . սէր միայն է իսկ :
Սէր , դու միայն ես էութիւն , դու կեանք կենդանեաց .

Օ՛որ էն եւ զ՛որ չէն՝ իբռին ունիս ո՛վ համիշխան :
Միահեծան լրծակ վերբերիչ տիեզերաց :
Ոչ է տեղի թարց քո , եւ չիք սահման անդրագոյն .
Եռադիմանն աստուածութեան ինքնըզ է կայան
Եւ անչափին դու միայն ես չափ անչափական .
Լնն Լչից յանհունն յաւերժական ամանակի
Օ՛ահեղահարալ զօրութիւնքն իքեզ անդրուվարեալ՝
Մըշտախաղայր յընդարձակութեան քումըզ բնութեան ,
Ո՛վ ինքնաշարժ գահոյք , ո՛վ վարումն յաւետընթաց ,
Ո՛վ սէր ամենայնք . սէր գլխովին աստուածութիւն :
Ըրարածոց չէին պէտք , քեւ չրգոյր ինչ պակաս ,
Եւ ոչ յաւելին ինչ քեզ դուճարք եղականաց .
Քանդի ծածկեալքն յանձին ծոցոյդ ելին յայտնեցան՝
Յորժամ յուզեալ ըզ՛միսպաղաղ ծովն յաւիտեանց
Ի՛մըշտամնայլըն կառկառելով վըհին խորամին
Որ իսկըբանէ նո՛ ոչեութեանն ոգորէիր ,
Երբործականըս սաստկացուցեր կանս հաճութեան ,
Եւ յանէից ըզ՛տարր որսացար տիեզերաց :
Չափ ընդմիջելով իյ՛անչափումն ամանակի
Հրամայեցեր յարդիւն գալ քումըզ գիտակցութեան .
Յագըման կամացո՛ անդէն ընդհանուր եղեւ որ կանս :
Ելաւիտեանցըն ծոցոյ խղեցաւ մեզ ժամանակ՝
Օ՛անդրանիկն էից թաղեալ իզուխ ըզ՛լոյս պայծառ ,
Օ՛անսորագոյնըն քողոց ըզ՛քեւ շուրջ պատելոց :
Սէր , դու զ՛համաձիրն հաստատութիւն թարթիւ չափեալ՝
Սերմանեցեր իբրեւ միղէզ զաշխարհս անարիս ,
Միում միում այլազան տալով կարգս եւ օրէնս
Եւ միահամուռ դաշնակելով իմի կանոն ,

29 Օ՛ր դու միայն գիտես , լրես , վարիս եւ հաճիս :
 29 Դու եւ ըզ՛մեզ իհողոյ քումէ արտակիտեր
 29 Ի՛զ՛մըշտեռանդն օրինակեալ հուր բնութեանդ իմեզ ,
 29 Եւ զ՛անմահական գահովդ՝ օրհնից եղեր քարոզս :
 29 Դու նախամեծար իբազմաբիւր լուսաշխարհաց
 29 Ի՛զ՛հողազանգուածս արարեալ գունտ մարդընկալուչ՝
 29 Սէցիր կամայդ անարկութեամբ հրաշազան ստեղծեր .
 29 Նախաձեռնեալ յ՛անկերպարան իբոհս նիւթոյ
 29 Ի՛գեղազանսն վերադիմեալ աւարտեցեր ,
 29 Բարձամբ , փորովք եւ հարթյատակ յերկրեալ մասամբ .
 29 Դու զ՛ծիր ծովու ածեր ըզ՛սովաւ դօտի շուրջաւ ,
 29 Թուլատարր օդով ըզ՛վերնային լրցեալ գաւառս
 29 Եւ բուսական ծածկեալ զ՛երեսն փաղփուն բնութեամբ ,
 29 Ի՛լերանց բարձանց մատուակեցեր կեանքս ջրաբոյծ
 29 Երկայնալիս յ՛երակս երկրի խայտացուցեալ գետս :
 29 Դու զ՛հող բրբրիւր լրկիչ եղեր սանդարամետաց
 29 Ը՛մեհամունն անդընդաշարժս հրանուտ յորձանաց ,
 29 Եւ զ՛աւաղ խեթկիչ ասպատակացն ովկիանու
 29 Սընձանբոյդ փրփրբրաբաշ խաժից կոհակաց .
 29 Օ՛ր զ՛քոյդ պաշտեն դանդանաւանդ հուր եւ ջուր վակժոյժք :
 29 Ը՛զ՛ ինիւթախառն յառաջեալ կենդանութիւնս՝
 29 Չղիրս զեռնոց եռացուցեր իջրոյ եւ հողոյ .
 29 Օգախաղացս , ալեւուղակրս , ցամաքակոխս ,
 29 Ի՛ձայնքն , իխաղքն , իկայանքն՝ ըզ՛քեզ թարգմանելով :
 29 Իսկ հուսկ այսբանեաց հրաշից եւ գլուխ նախառաջնոց՝
 29 Ի՛զ՛գերարուեստն կառուցեր ըզ՛մարդ ձեռակերտ ,
 29 Ի՛տարերց հանուրց մանրակրտիտ ձուլեալ մարմին՝
 29 Ի՛զ՛քոյակերպդ արտափրչեցեր ինա զ՛հոգի ,

29 Օ՛րկնից եւ զ՛երկրի առբերելով զէմըս կրրկին .
 29 Տուն փափուութեան ճարտարապետեալ նրմին զ՛այս դրախտ ,
 29 Օ՛րըճիցն օձան ինրմանէն իսկ հայթհայթեցեր
 29 Օ՛կէզն բանական , կոյս կողառիկ , տխւք քոց շտրհաց .
 29 Եւ իսոցուն յառաջաբերել զ՛ազգ նրմանեաց
 29 Ի՛զ՛հրաշալիս այժմ առադրես խորհուրդ զուգութեան .
 29 Խորհուրդ քոց տարիից՝ իւ յ՛ոչէից ըզ՛բնաւս հաստեր .
 29 Եւ քովին կրնքեալ ըզ՛սոս՝ աջով՝ հաշտ անարկես :
 29 Ո՛վ սէր յաւերժ , որ աստ ծնանիս սէրս յաւերժատիպս ,
 29 Օ՛հհեղ զօրութիւնդ տրպաւորեալ յ՛արին Ղաւմ ,
 29 Ի՛զ՛փարելի բնութեանդ բերումն իկակուղն Եւա ,
 29 Եւ յ՛երկոսեան՝ զ՛արգասաբեր կամացրդ փափագ :
 29 Ո՛վ զուգութիւն աստուածագործ եւ աստուածակերպ :
 29 Լ՛ուծք երկեկի՛ միշտ երրեկին յառաջացուցիչք .
 29 Բոցոյ հրայնոյ նրմանեալք ընդ օդս աղամանտիկս ,
 29 Երփից հիւութեանց ընդ ծիածածան ծրփինս ծովուց .
 29 Երթնաշառալին երկնից ոլորտից ըզ՛ծրիւ երկրաւ ,
 29 Երկուց ճաճանչից որք անկանին ըզ՛ցայգն ընդ այգ ,
 29 Ի՛նոյն ինարօտ զօրեալք անբաժ երանգ եւ բոյր :
 29 Ո՛վ անմահութիւն անախտաբար մարմնախառնեալ .
 29 Ո՛վ ամուսինք ոչինչ պակասք իգուարթնոց կուսից .
 29 Ո՛վ դուք հանգիստք բնութեան միմեանց , հաշտարանք կամաց ,
 29 Երկաքանչիւր յ՛իրար վերբերեալք , լըրմունք անձանց ,
 29 Ի՛նդ որոց չիք ինչ անդրադոյն , որք միւս իցէք ես .
 29 Հոգի յաւերժ թափեալ իձեզ յառաջ խաղապէ .
 29 Ուստերք ծընցին յ՛Ղաւմ նրման , դրստերք ի՛Ղաւայն .
 29 Ը՛գամ իցէ հայր , Եւա իցէ մայր ընդհանուր :
 29 Ի՛րանի քեզ ազգ մարդկան զ՛այս ձեւ սկրզբնաւորեալ .

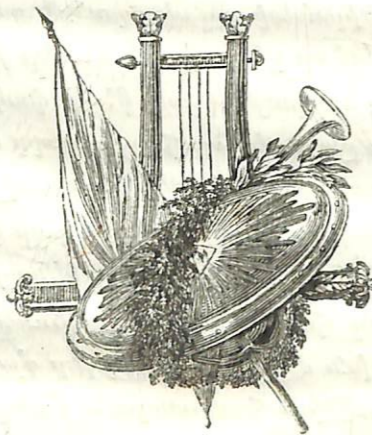
- » Երանի վայրացն որ կան սեռիդ ընծայարան :
- » Երանի ձեզ ո՛վ նախք զուգահարաչ սիրակըցորդք ,
- » Որք ըզ՛մեծասերմըն մարդկութեան նաւթճէք ըզ՛ծայր :
- » Ուրախ լեր Եդեմ տիպք յաւերժից բնակարանին ,
- » Ուրախ լեր փեսայ կոյս , ուրախ լեր հարսնուհիդ կոյս :
- » Վաղցրասցի քուն , քաղցրասցին ձեզ անուրջք երկնընծայք :
- » Հնապ սպաս հարէք տիրականիդ լըրմունք երկրի .
- » Ե՛լ սեր երեւեաց իյ՛արարածս զ՛որ դուն հաստեր .
- » Համբուրեցէք ոգիք գիշերուոյ զ՛դէմն Լճամայ ,
- » Ե ընչեմջէք սողոխք ի հոպոպիս մեղոյն Եւայ ,
- » Բուրեցեն ծաղկունք բուրմունս անոյշ յայս հարմարան .
- » Հաւք արթնականք , արձակեցէք սիրոյ դայլայլիկ .
- » Խօսեցարուք սիրակարկաջ առուակք եւ աղբերք .
- » Հնչեցարուք լերանց արձաղանդք ի վանդ սիրոյ .
- » Հրացարուք ի սէր խոժողագեղ ապառաժուտք ,
- » Բացուտ իբաց հառաչեա՛ սիրով ծովդ ալեշատ .
- » Ըրիք առիւծունք սէր իմորեաց մըռնչեցէք .
- » Ըրիք անշունչք եւ շնչաւորք ըզ՛սէր հընչեցէք .
- » Հընչէք մի լուէք , օգք համասփիւռ ըզ՛սէր հընչէք .
- » Ըզ՛սէր՝ երկինք , ըզ՛սէր՝ երկիր , ըզ՛սէր ո՛վ բնութիւն ,
- » Համայն հաստուածք հընչեցէք իսպառ ըզ՛Սէր, Սէր, Սէր...» :

Եւ սէր հըրդեհեալ բոցածրխէր զ՛աննիւթն հագազ :
 Ըրիեալ զ՛ուսով զ՛երգոյն լայնալիճ՝ Սերուբըն սօս
 Ընդ պարակցացն առ ոտս Յաւերժին խոնջեալ դընիւր
 Յանոյշ զըրգարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց .
 Եւ պահ գիշերոյն լըցուցանէր զ՛օր վեցերորդ :
 Իսկ անժամանակն Լըտուած ժըմտեալ ընդ գով սիրոյն ,

Եւ հաճեցեալ ընդ արարսն համայն՝ զի բարի էր ,
 « Օրհնեմջէք , առէ , եւ աճեցեալ բազմացարուք ,
 » Եւ եղիցի սէր աստուածութեան մերոյ ընդ ձեզ » :
 Եւ հրահոսօքն ակնարկեալ բըբօքն առ հասարակ՝
 Գերովկիականս հեղոյր տարափս սիրաթաթաւ .
 Եւ համօրէն բնութեան արբեցեալ եւ ուռձանայր :
 Եւ աւարտ հրաշիցն ըզ՛հարսանիս մարդոյն դնելով
 Յանոյշ զըրգարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց ,
 Ըզ՛հոյք դասուցըն վերնակառից առեալ իթեա՛
 Վերասընայր իծայրըս ծըխոյ առագաստին ,
 Երկին քան զ՛երկին ամբառնայր յալս անմուտս յէից ,
 Եւ յանրակիզքն յանմէջն յանվերջն հանգչէր յանհուն սէր :
 Հեծեաց երկինք , թըրնդաց երկիր , յոգւոց հանին վիհք ,
 Եւ համօրէն զըրըրգեցան աղխք տիեզերաց
 Օ՛արարչագործըն վերօրհնելով զ՛անմահըն սէր :
 Յօրհնիս սիրոյն ձընչեալ սարսեաց սըրսկապանըն սուրք ,
 Բացին աչկունս ծիրանեփայլս սիրաքունքն ամուք ,
 Օրհնեցին ըզ՛Ցէր՝ որ շընչէ զ՛քունս եւ սէր իմարդ ,
 Եւ զ՛երկուքունք ծանրացեալ աչս ինոյն փակեցին
 Ըզ՛խաղաղականս ըսպառել պահս յանդորր ամբիժ :
 Եւ լոյս լուսնի զ՛հասարակաւ փարէր գիշերուով .
 Եւ խարտեալ մահիկն յառագաստին կայր իգըմբէթ .
 Եւ նըւաղէր ձայնն հաւուն իծառոյն կենաց .
 Եւ հաղ ընդ հաղ հառաչէր հեղեղն հեռուստ վայրաց ,
 Եւ հաղիւ հըծծիւն մեղմոյ օդոյ զըրդէր զ՛այերս .
 Եւ հանգչէր բնութիւն համատարած յանդորր իխոր .
 Եւ գիշերապահ ճեմէր զուարթեակն յանձայնն յ՛Ղէն
 Կենաստուին բարսմամբ հով ածելով շուրջանակի .

Եւ քաղցրն քուն որորայր յանձնին լարս ըստուերաց :
 Եւ էր հանգիստք եւ սէր կատարեալ անմահ մարդկանն
 Յանոյշ գրողարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց :

Ըրդ լրուեա եւ դու , հանգիր ցածիր փանդեոն հրաթել
 Ե՛րթ իծառ կենաց , կախեաց խիւզ երկնահրնչակ ,
 Ե՛րթ առ ստեղծնս հովանոցաձենս առագաստի
 Ընդ որով նընջէն կուսան սիրոյ քուն կուսական ,
 Կամ երթ յոսկեակ թեւս գիշերապահ զուարթնոյ դրախտին ,
 Որ երգեցերդ առըստուերաբան ըզսէրն անձառ .
 Օ՛ անմահասկիզբն հեղինակաց ազգիս մարդկութեան՝
 Յանոյշ գրողարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց :

Յ Ո Ր Դ Ո Ր Ա Կ

Ի Ս Է Ր Ն Ա Ր Տ Ա Դ Ր Ա Խ Տ Ի Կ

Ս , եւ ըզմէ թողի գ՛բեզ փանդեոն եդեմնխօս
 Յանոյշ գրողարանն իբնագաւառն Հայաստանեայց ,
 Յանմահից սիրոյն իմահացուաց թարթափել կիրս .
 Յոգեջերս՝ խանդից իցըրտագինս արտասուաց լիճ :
 Յայն քո հրալար ծողիս՝ վագէր սէրն եւ հրձուենայր .
 Յայս սեւակ աղիս վայք վագվագէն եւ տխրենան :
 Ըւանդ ժամուն յոր անմահութիւն ելիք ըզմարդ .
 Ըւանդ , ելիք ընդ նրմին եւ սէր գ՛աղգ հողածին .
 Ելիք ժրպիտ ըզդէմն , բերկրութիւն ծորեաց յաչաց .
 Ոչ եւս յ՛Եդեմ գրախտ փափկութեան , ոչ եւս ծառ կենաց .
 Քերովբն հրասուեր բոցաձօձակ շրջածութեամբ .
 Սերժէ տարագիր , իսպառ մերժէ գ՛ձետն Ըլամայ :
 Ը՛հ , ընդ չարուսոյց ճաշակ խարոյն հրաժարական
 Սերմին մահառիթ ապականեաց գ՛ազգն անմահից .
 Ը՛թ զալկահար՝ խորիս վիշապին դրժոխաշունչ .
 Եթնագալար պորտապրտոյտ մըմկեալ ըզմարմին

Եւ քրտմնասարսուռ կալաւ զ'օթեակն անմեղութեան .
Իբր ըզբեհեզ աստուածահալս զերծեալ իմարմնոյ՝
Օ՛ր մաշկն մեռեալ պատէր պատանըս մահադոյժ ,
Բշտնազբօսեալ երթայր եւ ողբայր ամբիծն չնորհ :
Բզհետ փափկաճեմ զարշապարացն անմեղութեան
Եւ զուգակիցն իւր սեր անարատ ել եւ փախեալ .
Փախեալ թրուեալ թափուր թողեալ ըզսիրտքն անմաքուր՝
Օ՛ր խորզաւանողն ունէր հրապոյրք ընդկայրազօտ .
Եւ գիտութեան բարւոյ՝ չարին փոխանակէր խիղճ :
Բնդ փախուստ սիրոյն սարսեաց Բքամ, սարսեաց Եւա ,
Փոքրր միւս եւս եւ հոգիքն յանձանց ուրանային
Եւ անմխիթարն , անլոյսն , անլոյսն հասանէր մահ :
Ո՛հ ձեռն ըզգիւծք ընդ գիրկ մըտին կուտիս հանելով .
Կիսակոյր աչօք ողորմն ի վեր անարկեցին ,
Կողկողեցան կրկոցեցան անկան կըթուցեալք .
Յարեան եւ յանձանց արտափախել ինդրէին զուր :
Յոստ ծառոյն կենաց՝ անդ կային սեր ու անմեղութիւն .
Հայեցան ըզծիւք եւ հալեցան սիրտք յաչս իւրեանց .
Կրկաթէին , կաթողնէին , գիմեալք գըթէին
Եւ Վերովն հրաձօճ չըտայր յուսոյն համարձակել :
Յրտասարսուռք կորաբամակք ձեռն իձեռն հարեալ
Ի լինք իբր ըստուերք ելին զանխուլ ընդ զուռն գրախտին .
Հայեցան միւս անգամ , ըզհուսկ նուազն հայեցան , ա՛հ .
Ոչ եւս զուարթնեակ կենսատուին բարսմալք հով ածելով ,
Ոչ եւս Սերուբն սիրաձայն իփանդեռն հրաթել ,
Եւ Վերովն հրաձօճ սուսերաձիգ շառափնաթափ .
Եւ սրտաբեկեալ ընկրկեցաւ յոյս մինչ իսպառ :
Երտան լարով յ'օլիտ սրգոյ . անդ ծընան ըզմարդ

Եւ ընդ արեւելս ըզհետաջինջ Եդեն շաղաց ,
Ուր անմեղութիւն եւ սեր կային յ'անմահութեան :
Օ՛րրկեալ յ'երեցուն մարդ իհովտի ծնաւ տըրտմութեան .
Եւ այն ինչ լեալ անձնադէտ՝ ըզգայ զթերին սիրոյ ,
Տապեալ տոչորի յ'իւրում բնութեան , ինդրէ զ'որ չիք .
Եւ ընդ արեւելս կայ հետահայն գըրգարանին ,
Եւ Վերովն հրաձօճ սուսերաձիգ շառափնաթափ
Եւ համարձակ առնէ մինչ իսպառ ըզշաւեղն այն :
Յայնժամ լայ զգօն զ'երանաղուրկ բաղն անդարձական ,
Հեկեկեալ հեծէ հոգին յ'օլտիս հառաչանաց .
Իսկ անմիտ փարի զ'ըզգալեօք , սեր զ'այն վարկուցեալ .
Չուառական , եւ հիմ փորձով ոչ ըզգաստացաւ :
Սեր . էհէ , սեր անց ըզմեօք . ըզձայնն ունիմք ոչ զ'իսկ .
Եւ զաղտ գըգուանս , սուրբ առազաստ՝ իգրախտն եւեթ էր
Յանոյլ գըրգարանն իբնադաւառն Հայաստանեայց :
Ո՛վ արտադրախտիկ ծընունդք , ոյց ծաղր՝ արտասուք են ,
Եւ արակը՝ փըշուտ , հանգիստ գլխոյ՝ քըրտնափաստակ ,
Սահկանացուք մահկանացուի վիճակեալ սիրոյ ,
Սի տայք գերի զանձինս լրծոյդ . դառն է ստըրկութիւն .
Եւ լիք լրծադիքք սանձահարեալ զ'առձեռն ըզսերդ :
Սերաբերան է դա ձեզ բաժակ դառնայատակ .
Եւ իզմարդկութեան սերել ըզկեանս տըւեալ իդեղ ,
Եւ ունց առ ճաշակ եւեթ , որդեակք , յայդըմ սիրոյ :
Ո՛չ է դա վայելս , քանզի եւ չէ անմահութիւն .
Եւ ձեր ըսկիզբն է յ'անմահից , յ'անմահն ի սիրոյ .
Եւ երկոքեան կան մընանէ ձեզ սեր ու անմահութիւն
Յանձառ գըրգարանն իբնադաւառն իհրեշտակաց :
Եւ անահութեան ոչ որ հասցէ՝ չեւ ընդ մահ անցեալ ,

Ի՞նչ առ խկրն սեր՝ թէ զ՛այս տրոխմամբս իբաց չ՛վագէ :
Լ՛յլ տակաւին խորհուրդ մեծ պաշտի յ՛ամուսնութեան ,
Ս՛ի որ անողգոյշ արատ դեցէ սկըղքնատրպին :
Իմաստնոց է զսէր վարել , յիմարք վարին սիրով .
Ս՛ին բորբոքեալ վատնի նովին , միւսն անծախ վառի :

Լ՛յս յուշ եւ քեզ ո՛վ բարդաւաճի ուշով պարմանի
Լ՛ւ քաջի տրնկոյ քե՛զաբողբոջ բոյս Գ՛ԱՐԵԳԻՆ .
Օ՛ անմահից վայել զ՛անմահն սեր յ՛ուշի պընդեալ՝
Լ՛քորեսցես առօրէիւդ այդ զ՛աւուրս կենաց
Կողափափուկ քով Լ՛րծակցաւ յ՛անկայունս երկրի :
Լ՛զգաւ պայտազատ բնագաւառին Հայաստանեայց՝
Սակայն դրախտին դոս արտաքոյ , ներքնոյն ակրն կալ .
Օ՛ ի անրատերիւր փոքուդ՝ մեծին հասցես սիրոյ ,
Սիրոյն անուշակ , սիրոյն չըքնաղ , սիրոյն անձառ ,
Յ՛անմահունակն առազաստի հարսնացեալ հողւոյ :
Օ՛ երկիւղազարդ սէրն Լ՛ստուծոյ եւ զ՛սէր հայրենեաց
Ի՛հօրանոյն բարուց բերեալ աւանդ իբեզ նախ՝
Լ՛ւանդեսցես եւ աճեցուցես իբոյդ իզարմ :
Օ՛ ի երկուքունքս հրաշանայ մարդ կրկնակ իբաստին .
Հայրենեաց սիրով՝ վե՛հ յարդարէ զ՛բնութիւնն յ՛երկրի ,
Հողեկան սիրով՝ վե՛հագոյն զ՛այն հանէ յ՛երկինս՝
Յամայր դրդաբանն ի բնագաւառն Լ՛ստուածութեան :

Handwritten text in Armenian script, possibly a signature or note.

